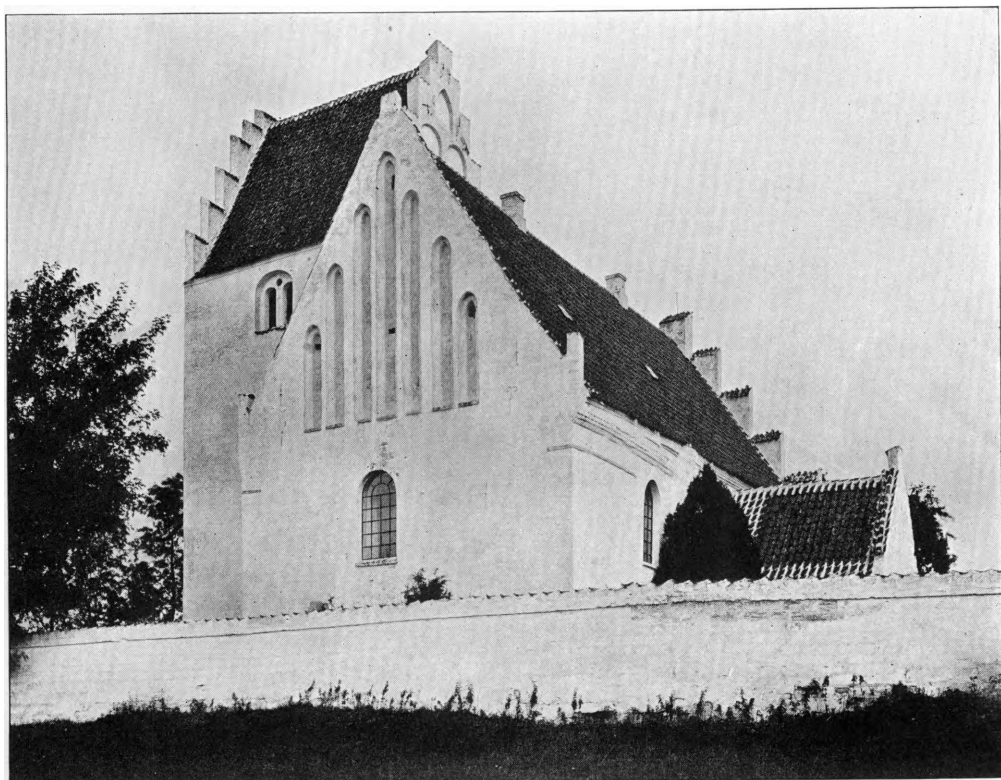




M. M. 1915

Fig. 1. Jungshoved. Ydre, set fra Sydvest.

JUNGSHOVED KIRKE

BAARSE HERRED

Jungshoved, der nævnes i Kong Valdemars Jordebog 1231, var i Middelalderen og senere et kongeligt Len; fra Svenskekrigenes Tid o. 1660 laa Slottet i Ruiner, og o. 1714 blev det nedbrudt. Kirken, der 1719—1762 var Anneks til Præstø, tilhørte Kronen og laa i 1700'erne under Rytterdistriktet. 1761 solgtes Jungshoved til H. A. Brockenhuus, der 1763 forenede det med Nysø. Fra det af disse Godser oprettede Baroni Stampenborg gik Kirken over til Selveje 1. Jan. 1914.

Efter Sagnet skal Kirkens Grund først have været lagt et godt Stykke Vej fra Slottet, paa en Pynt kaldet Myttes- eller Mynteshoved, men næsten hver Morgen var Grunden forstyrret eller Materialierne henlagt til Kirkens nuværende Plads. »Dens Beliggenhed ved den gamle Slotsbanke giver tydeligen nok tilkende, at Kirken er bygget paa dette Sted for Slottets Skyld, og at altsaa Slottet har været til førend Kirken. Man ser endnu den tilmurede Port paa Kirkemuren, hvorigennem Indgangen var til Kirken fra Slottet«¹.

Kirken ligger ensomt, i Sognets sydvestligste Udkant, umiddelbart ved Vestbredden af det lille Stavreby Nor. Byggestedet er sikkert bestemt af Jungshoved Slot, idet Kirken er placeret lige udenfor Borgbanken, kun o. 50 m nord for dennes nu udjævnede Ydergrav (sml. M. Mackeprang: Vore Lands-

bykirker. Fig. 7). Nord og øst for Kirken løber der fra Noret til Bugten en naturlig Terrænsænkning, der kan have fungeret som ydre Spærring, og ialfald paa Renaissance-tiden har man tillagt Kirken en vis fortifikatorisk Betydning (sml. Taarnets Skydeskaar). Kirkegaarden hegnes af en Kridtkvademur af ubestemmelig Alder.

Bygningen bestaar af Kor og Skib fra senromansk Tid, med en unggotisk Vestforlængelse, samt tre Udbygninger: Sakristi fra sengotisk Tid paa Korets Nordside, Vaabenhus af ubestemmelig Alder foran Syddøren, og sengotisk,

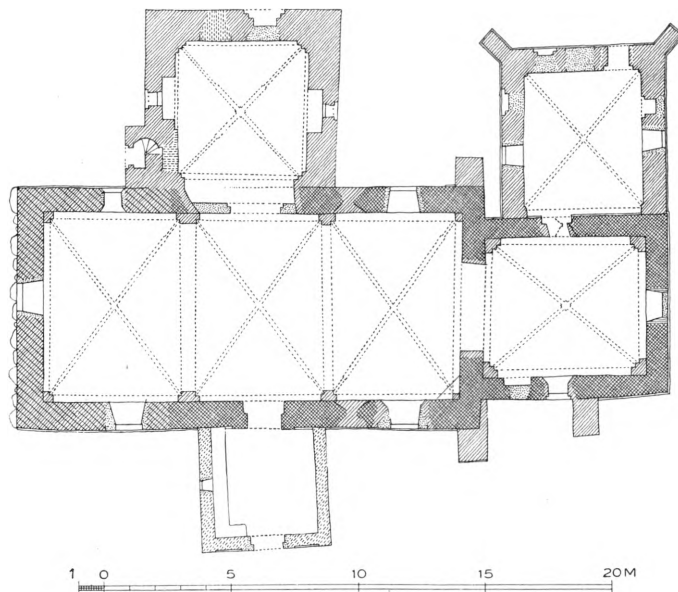


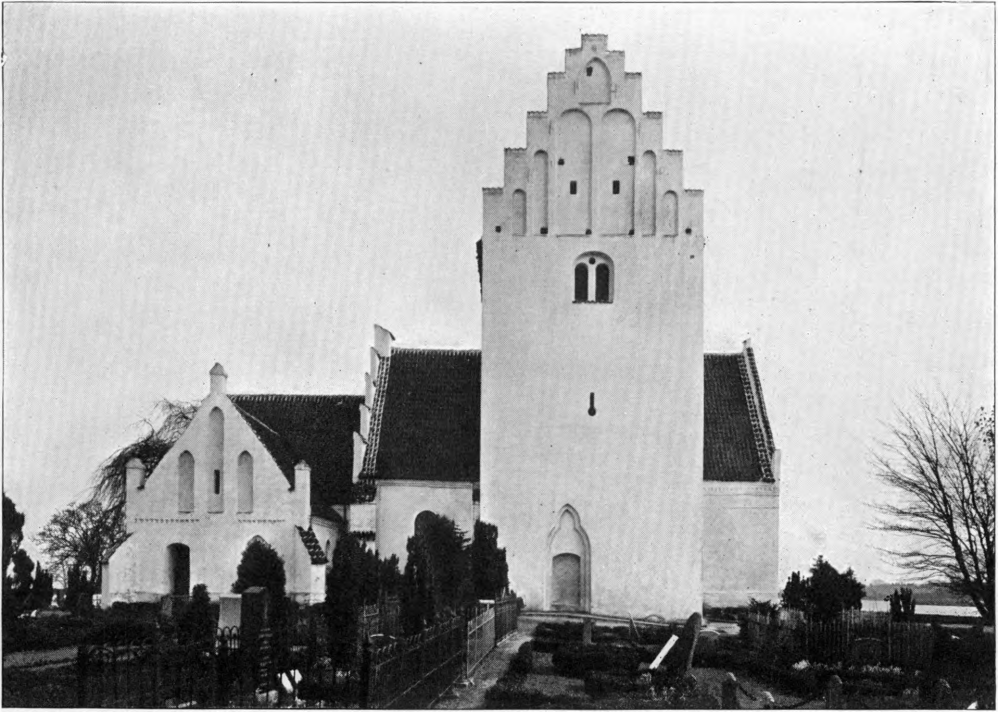
Fig. 2. Jungshoved. Plan. 1:300. Maalt af Th. Havning 1915 (Aage Roussell 1931).

men paa Renaissance-tiden stærkt ombygget Taarn, der mod Sædvane er placeret ved Skibets Nordside. Kystlinjen er saa nær ved Kirken, at man ikke har vovet at opføre Taarnet udenfor Vestgavlens.

Den senromanske Kirke kan næppe være ældre end o. 1225—1250. I Sammenligning med Skibbinge er Planen langt mere regelret og Korets Mure spinklere, men de to Bygningers Murteknik viser store

Overensstemmelser. Over den kraftige Syld er Murene af smaa, regelmæssige *Kridtkvadere*, ikke meget større end de mellem Brudstenene blandede *Munkesten* (o. 27—28—29 × 8—8,5 × 12,5—13 cm), der er brugte baade som Prydværk og i gennemgaaende Skifter (synlige paa Triumfgavlens Loftsmur). Fugerne er glattede eller svagt ryggede. Hele Bygningen har høj Sokkel med et afrundet Led, hvorover der paa Koret findes et øvre Skraakantled, og Gesims med to afrundede Led over hinanden; især Soklen er forvitret og sløret. Af *Korets* tre Vinduer er nu kun det nordre kendeligt, helt af Kridtsten; den bag Sakristiet skjulte Bue, hvis Smig indtil 6—7 cm fra Yderkanten er jævnt mørtelpudset, omgives af et smalt Prydskifte. Vestlig i Sydmuren sidder en tilmuret Præstedør, hvis Bueform ikke kan bestemmes; den indre Dørniche har i Loftet tre retvinklede False. Ogsaa en liggarmet Korsblænding i Korgavlens øverste Spids kan maaske være oprindelig. *Skibet*, hvis Murhøjde er

godt 5 m, har sikkert ligesom Kirker paa Stevns kun haft eet Vindue i hver Langmur; de paa Loftet synlige Vinduesrester viser, at de har været store og meget stærkt smigede. Af Dørene er alene Syddøren bevaret; den rundbuede Døraabning, over hvis Rulskiftestik af Munkesten der løber et smalt Prydskifte af Kridt, sidder i et af Munkesten muret Portalfremspring, som bryder Soklen, og som foroven er vandret afsluttet med et afrundet Skifte; Dørstedets Indre krones af et trekantet Blændingsfelt. I det Indre, hvor Korbuen er



V. H. 1931

Fig. 3. Jungshoved. Ydre, set fra Nord.

senere omdannet, har der før Hvælvslagningen været Bræddeloft med knægtstøttet Gesims. Stemmede Huller til Knægtene, med skraa Bagsider, ses paa alle Korets Overvægge i tredjeøverste Skifte (10 cm brede, indtil 8—9 cm dybe; indbyrdes Afstand 40—80 cm). I Skibet findes paa Langvæggene lignende Huller, men mindre omhyggeligt gjorte (15 cm brede, indtil 4—5 cm dybe; indbyrdes Afstand 80—120 cm). Kalkmalerirester stadfæster, at Loftet ikke har haft Gesims langs Triumfvæggen. En fladbuet Loftsdør i Triumfgavlen synes oprindelig.

Gotiske Ændringer og Tilbygninger. I tidliggotisk Tid er den oprindelige Vestgavl nedrevet og Skibet forlænget mod Vest. Murmaterialet er overvejende Kridtkvadere, hvori der dog forneden, umiddelbart over Soklen, er et Par

Bælter af Munkesten. Soklen, der tydelig er skraakantet, ikke afrundet, findes kun paa Langmurene. Vestgavlen nøjes med Syld, som paa Grund af Terrænets Fald træder stærkt frem i to Lag. Gesimsen minder om den romanske Kirkes, men de to afrundede Led er spinklere og sidder lavere, og over dem findes et svagt udkragende Savskifte af Munkesten. Af de tre Vinduer er det nordre trods Lysningens Forhugning nogenlunde bevaret, smiget som de romanske, men slankt og spidsbuet (200 cm højt, 230 cm over Syldstenene). I Overvæggene findes Loftskonsol-Huller af samme Art som i det romanske Skib, saaledes at det nu forsvundne Bræddeloft i alfald i Skibet næppe er opsat før den unggotiske Forlængelse.

Forlængelsens vestre Taggavl synes at være ombygget o. 1450; den er helt af Munkesten og prydet med syv slanke, spidsbuede, falsede Højblændinger; de glatte Kamme har Smaatinder ved Fod og paa Top. Korgavlen har en lignende glat Kam med Toptinde, Triumfgavlen derimod ni almindelige Kamtakker. Af ret ubestemmelig Alder, men snarest sengotiske, er de til Korets Sydside og Skibets Østhjørner føjede *Støttepiller*.

Ligeledes i sengotisk Tid omdannedes Triumfbuen, hvis spidse Stik har Fals mod Skibet, og *Hvælv* indbyggedes baade i Kor og Skib. I Korhvælvet er Halvstensribberne forneden facetskaarne over Vægpillerne, og foroven mødes de i en lille Toprude (ingen Overribber). I Skibets tre, langt mere buklede Hvælv har Ribbernes nedre Ender kun Kvartstensbredde, og Topruden mangler (grove Helstens-Overribber af Kridt, Kamp eller Munkesten, de sidste med Trinsten; over Midthvælvet desuden Topfirkant). I Skibets Sydøsthjørne findes en skraat afskaaret Murklump, 85 cm høj over Gulvet, sikkert en om-muret Rest af et Alterbord.

Sakristiet, af Munkesten i Munkeskifte, har høj Skraakantsokkel og under Gesimsen Savskifte, som ikke naas af Hjørnernes lave Støttepiller. Østvinduet har været fladbuet, ligesom det tilmurede Nordvindue; desuden findes i Nordmuren en spidsbuet og i Vestmuren en fladbuet Blænding. Gavlen, hvis Kamme prydes af Top- og Fodtinder, har tre spidsbuede Højblændinger. Norddøren er næppe oprindelig, Døren til Koret paafaldende uregelmæssig. Rummet, der i Østvæggen har en stor, fladbuet Gemmeniche, dækkes af et Hvælv med pærestavprofilerede Formstensribber.

Taarnet (Fig. 3). Det nederste Stokværk, der har enkelte Kridtbælter mellem Munkestenene, er sengotisk. Den af Terrænet fremtvungne Placering paa Skibets Nordside har muliggjort Taarnrummets Benyttelse som Vaabenhus, og den fladbuede, nu lukkede Norddør, der indrammes af et anseligt, falset, trekløverspidsbuet Blændingsfelt, synes at vise, at dette fra første Færd har været Tilfældet. Men Rummet, der nu tjener som Gravkapel, har at dømme efter Forhugningen af Spidsbuearkaden ind til Skibet en Tid gjort Nytte som Korsarm.

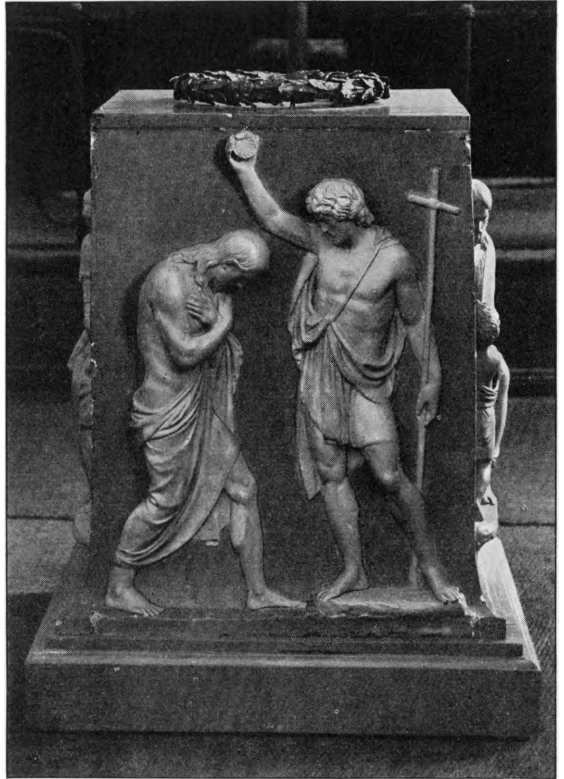
Mod Øst og Vest er der spidsbuede Vægnicher omkring fladbuede Smaavinduer, og Rummet overdækkes af et paa spinkle Hjørnepiller og Vægbuer hvilende Hvælv med Kvartstensribber, der nærmest Toppen faar Halvstensbredde (brede Overribber med Trintænder). Trappehuset, hvis Vindeltrappe har Kridtstensspindel, har oprindelig ligesom nu haft fladbuet Yderdør, men senere har der været brudt en nu tilmuret Adgangsdør fra Taarnrummet.

Det middelalderlige Taarn synes aldrig at have været fuldført, idet de to øvre Stokværk, der helt igennem er af smaa Mursten (o. $24 \times 12 \times 7-8$ cm), maa være byggede paa Chr. 4's Tid.

Mellemstokværket har mod Nord en Glug, formet som et Geværskydeskaar. Klokkestokværkets Glamhuller og de kamtaktede Gavles Blændinger efterligner sengotiske Forbilleder; Tagværket har Dragerstol, hvis Gavlkonger staar indmurede i Gavlenes Indersider. En i Mellemstokværkets Væg indridset Indskrift fra 1646 refererer sikkert ikke til Taarnets Opførelse, men til et Urværk. Da Kirketiende-ejeren, Stiftamtmand H. A. Brockenhuus i 1780'erne indrettede Taarnrummet til Gravkapel, opførtes der i Taarnarkaden en tynd Skillemur, gennembrudt af en fladrundbuet Døraabning (Fig. 8) Sml. Gravminder S. 895.

Vaabenhuset er vistnok sengotisk, men har mistet næsten alle gamle De-tailler. Den nu fladbuede Dør flankeres af to store firkantede Blændinger, men Taggavlen er ommuret. I det Indre findes Murbænk langs Vestvæggen.

Kirken staar nu hvidkalket med teglhængte, fornyede Tagværker. Vinduerne, der har været omdannede til forskellige Tider, dels fladbuede, dels fladrundbuede fra Renaissancetiden (som et lukket Østvindue), er nu formede efter rundbuede Støbejernsstel, indsatte 1882 (Kaldsbog). I det hvidkalkede Indre er der indlagt flere Ankerbjælker.



V. H. 1928

Fig. 4. Jungshoved. Font, af Thorvaldsen.

KALKMALERIER

Paa Skibets Overvægge findes Rester af gotiske Kalkmalerier, der er noget ældre end de indbyggede, sengotiske Hvælv og har sluttet sig til det forsvundne Bræddeloft. Paa Triumfvæggens søndre Del er der, under et af røde Kantstreger afgrænset, tomt Frisebælte, Stumper af en lille, kun med sorte Streger tegnet



M. M. 1915

Fig. 5. Jungshoved. Font o. 1790.

Mandsfigur i kort Kjortel med Bælte om Midjen; han vender sig mod en helt sort Djævel, hvoraf kun Hoftepartiet og Halen er bevaret; ved Djævelen ses Spor af Flammer. Paa Triumfvæggens nordre Del spores i samme Højde Rester af en Engel med udbredte Vinger, ledsaget af en anden Skikkelse. Paa Syd-væggen nærmest Østhjørnet er Loftsfrisen, hvis Overkant her ikke naar saa højt op som paa Triumfvæggen, fyldt af en flygtigt malet, rød Bladranke, og under den spores en Feltdeling med lodrette røde Linjer, hvortil der slutter sig sorte Tunger. I to Felter er bevaret et sort Hjulornament med gule Tunger i Fælgen og otte, kun med Streger tegnede Eger.

INVENTAR

Altartavlen, paa nyt Træbord, er et Arbejde fra o. 1590 af »Baarse Herreds Snedker« og har sikkert været seksdelt, men kun Fodstykket, Storsøjlerne og Storgesimsen er bevaret. Fodstykket tvedeles ved et Fremspring med

en udskåret Kalk og derunder et Skjold med CC og et Bomærke (Sognepræst Christen Christensen, død 1601). Storsøjlernes Fodstykker har paa Forsiden en flad, rund Niche med udskårne Figurer, den ene en Engel holdende et Kors, den anden Kristusbarnet, velsignende, med Korsglorie og Verdenskuglen. Af de nu borttagne *Vinger har den søndre, som findes i Vordingborg Museum, i Kartoucheværket et halvcirkulært Relief af Kristi Opstandelse. Ved Resolution af 18. Okt. 1799 blev Altartavlen, der bar Christian 6's og Sofie Magdalenes Navnetræk, borttaget fra sin rette Plads og sat bag i Kirken, og i dens Sted kom et Fag Vinduer med Gardin for². Senere er den genopstillet som Ramme for et nu stærkt overkalket, usigneret Gibsrelief af Thorvaldsen,

forestillende Kristus i Emaus. Over Gesimsen er 1866 opsat et nyt Kerubhoved (Kaldsbog). Moderne brogede Farver. †*Alterklæde* af karmosin Kamelhaarsplyds med kgl. Navn og 1730 (Rgsk.).

Altersølv. Kalk af kbh. Prøvesølv 1811, 23 cm høj, simpelt profileret. Paa Foden er graveret: »Johnhoved Kirke H. Stampe 1811«; Mestermærke: MG. *Disk* med samme Indskrift og Mærker. *Oblatæske* af Sølv fra 1651, med Gravering paa Laaget: Vaaben og Bogstaverne I K M K V B, henvisende til Jørgen Kaas, Lensmand paa Jungshoved 1649—51, gift med Margrethe Katrine von Buchwald og derunder Aarstallet. Vægtangivelse: »V 8 lod« og to ens, udslidte Mærker (Olrik 481?).

Sygekalk, 14 cm høj, af kbh. Prøvesølv 1730 med tværdelt, stavriflet Knop og rund Fod. Paa Bægeret og *Dysken* er graveret Fr. 4's Navnetræk; Mestermærke for Nicolai Junge 1725 (Olrik 382).

1714 fandtes to Kalke med Diske af Sølv, den ene stor og ny forgyldt inden i, den mindre gammel³.

Alterstager, fra 1649, 41,5 cm høje, med tre Kuglefødder og treleddet Skaft. Paa det pæreformede Led er graveret 1649 under et firdelt Anevaaben og OGDW, Lensmanden Ove Geddes og Fru Dorte Urnes fædrene og mødrene Vaaben.

Alterskranke af Smedejern med Messingknopper, fra 1700'erne.

Proeessionskrucifiks, fra o. 1510—20. Den o. 60 cm høje Figur, hvis Hoved er drejet til højre, og hvis Øjne er lukkede, har stærkt hvælvet Bryst og krampagtigt strakte Ben; Legemet svajer ud fra Korstræet. Paa Korstræets Kant er der Rankeled i gennembrudt Arbejde, skaaret i samme Træ som Korset, der ender i Firpas. Skriftbaandet er oprindeligt. Egetræet har ret nymodens



Fig. 6. Jungshoved. Prædikestol.

M. M. 1915

Overmaling (Korstræet rødbrunt og grønt). 1714 nævnes »et Træ Krucifix over Korets Hvælving«³.

Døbefont (Fig. 4), af brændt Ler, formet som et firsidet Fodstykke, 83 cm højt, 52 cm bredt. Paa dets Overside ligger en tinstøbt Laurbærkrans til Støtte for Fadet. Paa de fire Sider er der Relieffer af Thorvaldsen, forestillende: Jomfru Maria med Kristusbarnet og den lille Johannes Døber, Kristi Daab, »Lader de smaa Børn komme til mig« og tre svævende Engle. Nyere Oliemaling.

En ældre *Døbefont* (Fig. 5) fra o. 1790, af Sandsten i Louis XVI-Stil, 45,5 cm



MM 1915

Fig. 7. Jungshoved. Lysekronen.

sancestil fra o. 1605—10, Næstvedarbejde fra det Schrøderske Værksted. Hermerne forestiller Tro, Haab, Retfærdighed, Styrke og Klogskab. Foran Storfelternes Nicher, hvis Bueslag fyldes af Muslingskaller, staar Statuetter af Evangelisterne. I Vestfagets øvre Smalfyldinger er der et reliefskaaret Monogramskjold SNH (Sognepræst Stalandus Nielsen Holmius), i det nedre Felt to Skjolde med HHS og BIB (Kirkeværger). Det glatte Opgangspanel er sikkert samtidigt med Stolen ligesom Lydhimmelen, der har vinkelbrudte Hjørnekonsoller med lidt Kasetteværk, men nu mangler Topstykker. Den fornyede Staffering gentager nogenlunde den oprindelige, der synes at være bevaret i de øvre Smalfelter.

†*Degnestol*², hvorpaa var udskaaret: »Anno Domeini 1582«.

Stoleværk af Fyr med vandret afsluttede Gavle og glatte Døre fra Begyndelsen af 1800'erne. *Pengeblok* fra samme Tid.

i Tvm., dækket af et samtidigt Trælaag med dobbelt Bladroset og Bladkogle, staar nu i Taarnrummet; maaske fra Wiedewelt Værksted. Af den oprindelige, middelalderlige *Font* af Gullandskalksten er Fodpladen og Skaftet bevaret, nu opstillet ved Graverens Hus.

1725 flyttedes Fonten fra »det nederste« i Kirken til Korets nordre Side (Rgsk.).

Fad af nederlandsk Arbejde, 45 cm i Tvm. med Spejderne bærende Druerklassen, og derom Indskriftring: »Bemynt den Heer vwen godt boven al« (»Elsker Herren, eders Gud, over alt«). *Daabskande* af Tin anskaffet 1862 (Kaldsbog); stemplet: Hans Høy.

Prædikestol (Fig. 6) i Højrenais-

Lysekrone af Malm (Fig. 7), med kronet Dobbeltørn. 2×6 Lysearme og nederst Løvehoved med støbt, ciseleret Ring. Fra o. 1600.

Klokker. 1) Mellem Blomster og Akantusbladfrise: »Gus mich Hartwich Qvellichmeier Si Deus pro nobis quis contra nos 1616«.

Paa Klokkelegemet er tre Medailloner, 7,5 cm i Tvm., de to med kronet Dobbeltørn, den tredie med Pelikan. Tvm. 99 cm.

2) Omstøbt af B. Løw og Søn København 1897. Tvm. 100 cm. Klokken var tidligere uden Indskrift².

GRAVMINDER

Brockenhuusernes *Gravkapel* i Taarnet. Over Døren til Kirken (Fig. 8) sidder en graamalet Stentavle med Rammeværk i Louis XVI-Stil, riflede Pilastre og »løbende Hund« paa Gesimsen, omfattende to Rokokoskjolde med Brockenhuus-Vaaben, omgivet af Storkorskæden, og Holstein-Vaaben, omgivet af en Rosenlænke.

I Aabningen sidder en tofløjet Gitterdør af Smedejern. To ens *Sarkofager* af gulligt og graat, norsk Marmor med Indskriftplade og Vaaben af hvidt Marmor; begge er Arbejder af Johs. Wiedewelt 1787—88⁴.

1) Hendrich Adam Brockenhuus, Ridder af Elefanten, Geheimkonferensraad, Stiftsbefalingsmand over Sjælland, født 30. Maj 1720, død <11. Juni 1803>.

2) Elisabeth Brockenhuus, født Comtesse Holstein Ledreborg, født den 19. Okt. 1737, død den 18. Febr. 1786.

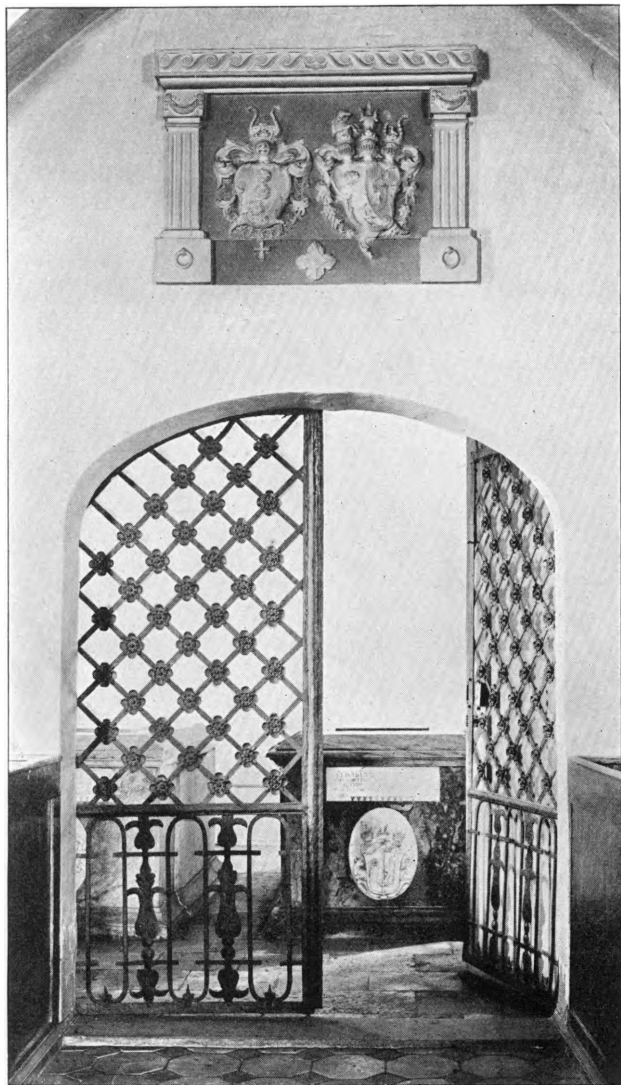


Fig. 8. Jungshoved. Indgangen til Gravkapellet.

M. M. 1915

Gravsten. 1) Med Evangelistfigurer i Hjørnecirkler, foroven et næsten udslidt Kerubhoved, og forneden tre ligeledes udslidte Skjolde, hvoraf de to yderste skimtes at indeholde en Kalk og en Nøgle (sml. Altertavle og Prædikestol). Indskriften er helt forsvundet, men Stenen er sikkert den samme, som 1755 siges at være lagt over to Præster: Henrich Danielsen, født i Norge, død 8. Dec. 1620, i sin Alders 55. Aar, og hans Efterfølger Diderich Hansen, »hvis Alder etc. ikke ses«. Stenen bekostedes af deres efterlevende Enke Elisabeth Pedersdatter. Mørkegraa Kalksten, 195×112 cm, i Korets Gulv.

To *†Ligsten* over Sognepræsterne Peder Hansen, død 1636, og Magister Fallenkamp, død 1719².

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72, 1700—1762 (RA), 1728—1776 (LA). — Kaldsbøger fra 1862 (ved Embedet). — Præsteindberetning 1755 (NM). — Museumsindberetninger af Sophus Müller 1877, M. Mackeprang 1915. Revideret af C. A. J. og V. H. 1928.

Repholtz: Baroniet Stampenborg. Kbh. 1820. S. 96—100.

¹ Repholtz, anf. Arb.; Luxdorphs Dagbøger, ved Eiler Nystrom, 1,159. C. E. A. Scholier: Bidrag til Jungshoved Slots Bygningshistorie. Fra Arkiv og Museum V. 24—44.

² Repholtz. ³ Inventarium 1714, trykt Fra Arkiv og Museum V, 44. ⁴ F. J. Meier: Wiedewelt S. 164, 276.

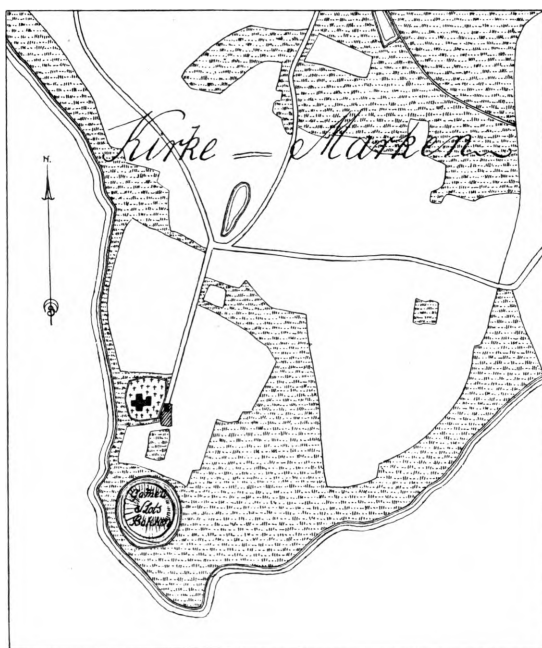


Fig. 9. Jungshoved 1785.